

АФРИКА 25.01.2023 | Штефані Єнш

«Цілком очевидно, що конголезький народ проти МООНСДРК»

Продовження мандату МООНСДРК не є доброю новиною для Конго. Місія ООН не має підтримки з боку населення.

Нещодавнє продовження мандату МООНСДРК (Місії ООН зі стабілізації (ситуації) у Демократичній Республіці Конго, MONUSCO) не є доброю новиною для жителів Конго. «Особисто для мене це погана новина, і мені дуже боляче», – коментує Фабріс Кігома, активіст Демократичної Республіки Конго (ДРК), який проживає в місті Гома на сході країни, після того, як 20 грудня 2022 року Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН) вчергове вирішила продовжити мандат миротворчої операції. На міжнародному рівні це рішення зустріли з радістю. Проте така новина від тих, хто ухвалює рішення в Нью-Йорку, розчарувала багатьох конголезців.

Місія ООН зі стабілізації в Демократичній Республіці Конго, раніше відома як Місія ООН в Демократичній Республіці Конго (МООНДРК, MONUC), працює в ДРК з 1999 року. Розпочиналась вона як місія пасивного спостереження, а наразі є однією з найдорожчих, найбільш мілітаризованих і, можливо, найбільш суперечливих миротворчих операцій ООН. Головна мета місії в Конго – захист цивільного населення від збройних угруповань і підтримка зусиль уряду щодо стабілізації ситуації на сході країни. Але з самого початку історія МООНСДРК в регіоні була сповнена викликів, протестів та опору.

Протести, що перетворюються на насилля

2004 року Лоран Нкунда взяв під контроль Букаву в Південному Ківу. Його армія скоїла численні воєнні злочини, в тому числі вбивства та зґвалтування цивільних осіб. У відповідь на це тисячі студентів організували масові протести перед офісом МООНДРК в

Кіншасі. Вони критикували місію за нездатність запобігти звірствам. Хоча початковий мандат МООНДРК був зосереджений на виконанні Угоди про припинення вогню, підписаній у місті Лусака, що поклала край Другій конголезькій війні, МООНСДРК прийняла більш комплексний і рішучий підхід. Активний захист цивільного населення тепер є головним пріоритетом для операції. Однак убивства продовжуються. Протести також.

Трагічні події в Бені у листопаді 2019 року стали, мабуть, найбільш пам'ятними: після нападів повстанського угруповання «Альянс демократичних сил» (АДС, ADF) демонстрації проти нібито пасивності МООНСДРК переросли в жорстоку бійню. Стверджується, що багато протестувальників загинули як від рук місцевої поліції, так і від рук солдатів МООНСДРК.

*У прикордонному місті
Касінді, де солдати
МООНСДРК відкрили
вогонь після спроби
повернутися в Конго,
загибло щонайменше
двоє людей*

Остання хвиля протестів у липні й серпні 2022 року потрапила в заголовки міжнародної преси. Після того як очільниця МООНСДРК Бінту Кейта заявила, що місія може досягти своїх оперативних меж у боротьбі з повстанцями Руху 23 березня (М23), голова конголезького Сенату Модесте Багаті Луквебо виступив із промовою, в якій закликав МООНСДРК «пакувати валізи» і покидати країну. Уже наступного дня в соціальних мережах з'явилися фотографії молодих людей із Бутембо, які спалювали прапор МООНСДРК. І вони були не одні. На тлі поточного наступу Руху 23 березня та насилля з боку інших збройних угруповань люди винесли свій гнів на вулиці – не лише в Гомі, а й у таких містах, як Саке, Бутембо, Бені й Рутшуру.

Із протестами знову прийшло насильство. Хоча групи громадянського суспільства закликали протестувальників до мирних маршів, деякі люди взялися грабувати приміщення та офіси МООНСДРК у Гомі. Персонал змушений був евакуюватися. Протестувальники були вбиті – за наявними повідомленнями, розстріляні державними силами й солдатами МООНСДРК. Ситуація загострилася ще дужче. У прикордонному місті Касінді, де солдати МООНСДРК відкрили вогонь після спроби повернутися в Конго, загибло щонайменше двоє людей. Антоніу Гутерреш,

Генеральний секретар ООН, закликав до негайного розслідування. Тепер на солдатів чекає судове розслідування в їхній рідній країні. У Конго, однак, цей інцидент призвів до нових протестів проти «варварства, організованого «блакитними шоломами» МООНСДРК». Щонайменше п'ятеро миротворців загинули, численні протестувальники були вбиті чи поранені.

Погана репутація

Ці приклади демонструють, наскільки напруженими стали відносини між конголезьким народом і його захисниками. Тоді як для деяких конголезців у сільській місцевості МООНСДРК дійсно є єдиним захистом від озброєних груп, інші кидають у солдатів МООНСДРК каміння, коли ті входять у їхнє село. У травні 2022 року в містечку Мамбаса (територія Ітурі) місія зіткнулася з настільки високим рівнем опору, що через кілька днів солдати змушені були відступити.

МООНСДРК офіційно підтримує будь-який мирний протест як вияв демократичних прав людей. Водночас офіційні особи критикують відкриті бойові дії, вважаючи їх контрпродуктивними. Під час пресконференції після липневих і серпневих подій заступник голови МООНСДРК Хассім Діаг підкреслив, що переважна більшість конголезького народу насправді бажає присутності місії в країні. Посадовець вважає, що варто розрізняти мирних протестувальників, які мають власне політичне бачення, і злочинців, які займаються мародерством і вандалізмом. Загалом, він стверджує, МООНСДРК має покращити свою комунікацію, оскільки багато конголезців так і не змогли зрозуміти мандат місії та обмеження.

*Я чула багато свідчень
конголезців, які
втратили друзів,
родичів або сусідів усього
в сотнях метрів від
«блакитних шоломів»*

Однак багато конголезців сприймають цей аргумент як чергову прикрість. Безумовно, дезінформація і, в певних випадках, навіть фейкові новини про МООНСДРК заплямували репутацію миротворців. Але ще більшої шкоди можуть завдати численні історії про те, як просто за межами баз МООНСДРК убивають людей. Під час мого дослідження в Гомі я чула багато свідчень конголезців, які втратили друзів, родичів або сусідів усього в сотнях метрів від «блакитних шоломів». У своїй статті «Я оплакую Анжеліну» конголезький учений Алекс Нтунг описує, як відчайдушно

закликав офіцерів МООНСДРК захистити його родичів у селі, де, як він стверджує, конголезька армія чинила масові звірства. Очевидно, очільники військ МООНСДРК сказали, щоб він не хвилювався, адже «люди в Африці допомагають одне одному», і що його родина напевно зможе отримати допомогу від місцевої влади. Хоча це дуже специфічний випадок, він багато в чому є репрезентативним серед трагічних прикладів, які допомагають нам зрозуміти, чому деякі конголезці втратили віру в МООНСДРК. Власне, згідно з опитуванням, проведеним у різних провінціях, де МООНСДРК активно діє, щонайбільше 19 відсотків людей у Мамбасі і лише один відсоток у Валікале вірять, що місія здатна їх захистити. Я знову і знову чула слова: «Вату вамечока» – люди втомилися. Вони прагнуть виходу з кризи.

Зрештою, мандат МООНСДРК було продовжено ще на один рік. Невдовзі після цього Місія США при ООН, як найбільший фінансовий донор МООНСДРК із однієї країни, підкреслила, що МООНСДРК, очевидно, «не може залишатися в ДРК вічно». Проте, на їхню думку, майбутнє скорочення чисельності потрібно ретельно спланувати, щоб «не допустити подальшої шкоди для вразливого населення». Водночас Рада Безпеки ООН послабила ембарго на постачання зброї до ДРК – ще один компроміс, дуже невеликий для багатьох конголезців, досягнутий у Нью-Йорку.

Ми потребуємо значних змін

Можливо, продовження мандату МООНСДРК не стало несподіванкою. Для деякого це розчарування, а для людей, які фактично покладаються на захист МООНСДРК, це може стати полегшенням. Хоча конголезький уряд офіційно погоджується на присутність МООНСДРК у Конго, Стюард Мухіндо, активіст і дослідник із Гоми, пояснює, що це рішення не відображає волю самого народу: «Я вважаю це рішення недемократичним. Звісно, конголезький народ проти МООНСДРК. Коли оновлюють мандат МООНСДРК, то не питають, що думає народ. Я не бачу жодного механізму для розуміння, чому громадянське суспільство виступає

проти МООНСДРК. ООН повинна намагатися враховувати думку не лише лідерів, а й простих людей».

Важливо визнати, що хоча міжнародне співтовариство може вітати присутність ООН в регіоні, місія не змогла здобути легітимність серед місцевих

Як діяти далі? На превеликий жаль, багато конголезців вважають, що без суттєвих змін насильство повторюватиметься. За словами Мухіндо, «безпека залишатиметься такою, як зараз, а МООНСДРК продовжуватиме нічого не робити». Конголезький народ висловлює своє невдоволення поточними операціями МООНСДРК, які часто мали трагічні наслідки. Важливо визнати, що хоча міжнародне співтовариство може вітати присутність ООН в регіоні, місія не змогла здобути легітимність серед місцевих. Поточні протести вельми переконливо свідчать, що схвалення уряду більше не є достатнім. Як зазначає Анджалі Даял, доцентка Фордемського університету, «досягнення згоди на різних рівнях є ключовим моментом для довготривалого успіху миротворчих операцій ООН і основним для пошуку довготривалих політичних вирішень конфліктів». У виборчому 2023 році МООНСДРК, а також конголезький уряд мають шанс – і обов’язок – дослухатися і показати, що здатні вчитися і змінюватися, створюючи позитивний потенціал для регіональної безпеки й процвітання.

Штефані Енш
Гамбург

Штефані Єнш (Stephanie Jänsch) – докторка-дослідниця, яка навчається в аспірантурі «Демократизація безпеки в неспокійні часи», Гамбург, Німеччина. Її дослідження зосереджені на протестах та практиках опору миротворчим операціям ООН.